

Universitat Rovira i Virgili

Investidura com a doctora honoris causa
de la senyora Olga Xirinacs i Díaz

Sessió acadèmica extraordinària,
30 de novembre de 2023

UNIVERSITAT·ROVIRA·I·VIRGILI·
SAPIENTES·LIBERI·

Investidura com a doctora honoris causa,
de la senyora Olga Xirinacs i Díaz

Sessió acadèmica extraordinària,
30 de novembre de 2023

Universitat Rovira i Virgili
Tarragona

Discurs d'investidura: © 2023 by Olga Xirinacs

Fotografia: Margarida Alberich Llop

Imprès per Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, SA

Dipòsit Legal: T 119-2024

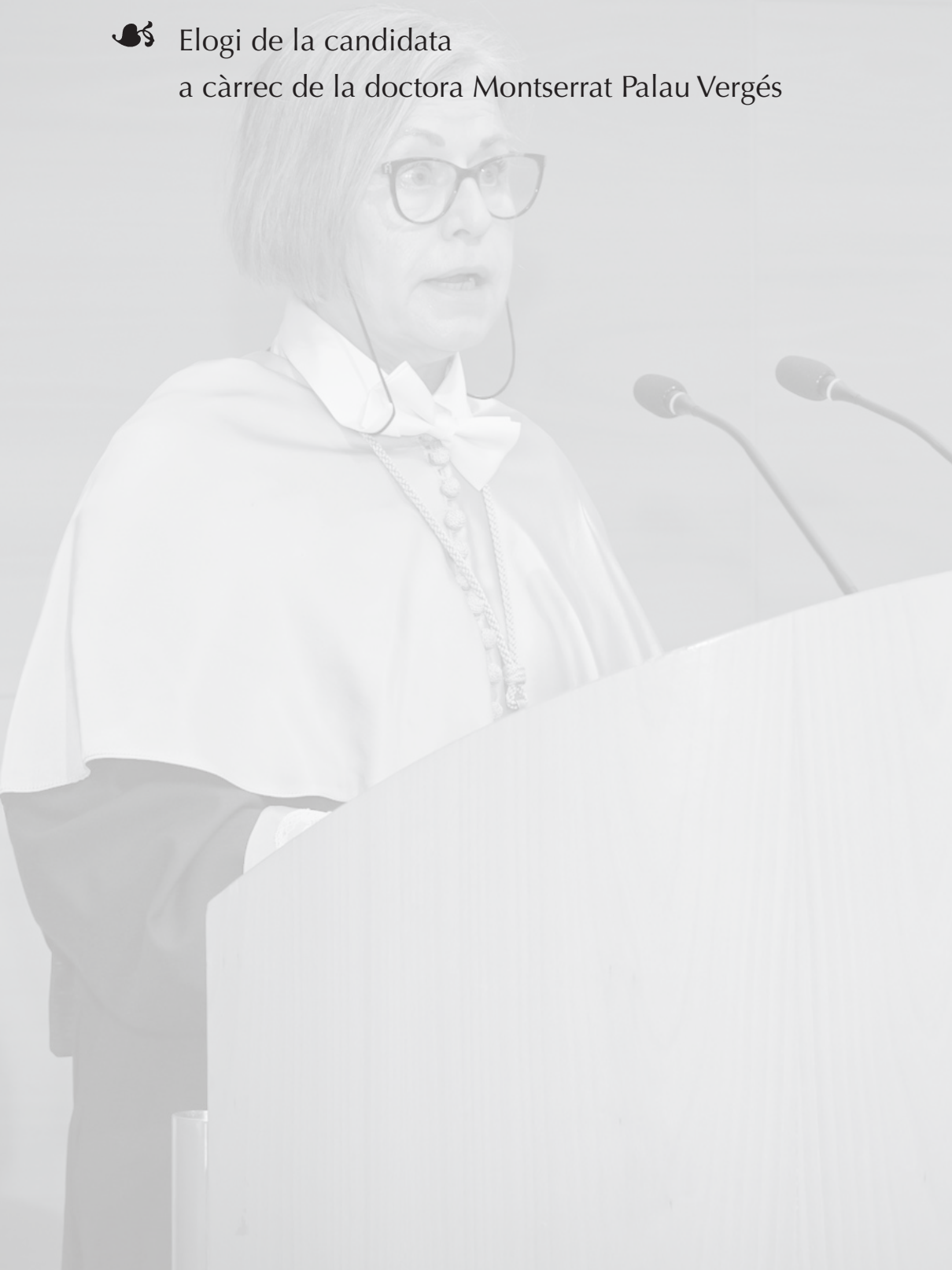
Índex

Elogi de la candidata a càrrec de la doctora MONTSERRAT PALAU VERGÉS	7
Discurs d'investidura a càrrec de la senyora OLGA XIRINACS I DÍAZ	15
Paraules en representació del Consell Social a càrrec de la doctora CARMÉ MAS MORILLAS	25
Paraules de benvinguda pronunciades pel doctor JOSEP PALLARÈS MARZAL Rector Magfc. de la Universitat	29
Recull fotogràfic	36

Elogi de la candidata

a càrrec de la doctora Montserrat Palau Vergés

Rector Magnífic, representant del Consell Social, vicerector, membres de l'equip de direcció, digníssimes autoritats, membres de la comunitat universitària, senyores i senyors,

És un honor poder fer aquesta *laudatio* de la candidata a obtenir el títol de doctora honoris causa per la Universitat Rovira i Virgili, l'escriptora Olga Xirinacs Díaz. Un honor, a més, que aquest màxim títol acadèmic l'obtingui una dona, tarragonina i de lletres. Han rebut aquesta distinció altres dones —cada vegada més, per sort—, altres persones procedents de les comarques tarragonines o de l'Ebre i altres, també, dels àmbits de les humanitats i les lletres. Ara bé, per primer cop, coincideixen aquestes tres característiques i cal felicitar-nos.

He de ser breu, garrepa en paraules per a una dona que n'ha escrit tantes, de tantes maneres i des de tantes perspectives i gèneres literaris. N'hi manllevaré. Em serviré en algun moment dels seus títols, versos o textos per apuntar molt d'esquitrallèbit alguns dels seus mèrits nombrosos. Només alguns del seu ampli currículum.

Olga Xirinacs Díaz va néixer a Tarragona l'11 de maig de 1936. Va ser educada al col·legi Sagrat Cor i el 1958 va obtenir el títol de professora de piano al Conservatori de València. Casada amb Vicenç Roca —un record a la seva memòria sempre present— i mare d'un fill i dues filles, va començar a escriure poesia a inicis de la dècada dels setanta del segle xx. Al mateix temps, participava en diverses iniciatives culturals, per exemple i 'entre d'altres, el 1975, la presidència d'Òmnium Cultural a la ciutat o la fundació del grup poètic L'Espiadimonis. A finals d'aquesta dècada publica els primers llibres de poesia i, a partir dels anys vuitanta, i de forma continuada fins avui dia, malgrat "la crisi dels 80", conrea diversos gèneres —no pas el teatre, que el va deixar per al seu germà Sergi, avui també en la nostra memòria. Gèneres com la poesia, la literatura memorialística, la narrativa curta, la novel·la, l'assaig, la narrativa infantil i juvenil, el còmic o els articles a la premsa —i fins i tot un blog—, que han merescut molts premis i distincions.

No faré ara el que seria un llarg inventari, però sí que cal esmentar que ha rebut els premis més importants de narrativa i poesia de la literatura catalana.

Olga Xirinacs es va incorporar tardanament a la publicació literària, però ho feu quan ja havia adquirit una veu pròpia molt definida que ha marcat el seu estil, que parteix de la llengua, de les paraules. Paraules que poden correspondre a una “realitat ínfima o grandiosa”, però que ella vol captar per oferir en els seus llibres un “món sense límits i amb infinites variacions” i poder-lo compartir, comunicar, amb qui la llegeix. Per a l'autora, la literatura “és l'art de crear un món i comunicar-lo”, és a dir, de compartir aquest món “en allò que té d'universal: els sentiments”. La seva obra literària és variada en gèneres i estils; vida i literatura es barregen en obres més líriques o subjectives o en d'altres en què la imaginació i la màgia són les protagonistes o, fins i tot, en registres de novel·la negra o de misteri. Grills de mandarines o taronges a terra que ens remetent als sentits, a les olors i als colors, i ens aporten al mateix temps reflexions profundes.

A pesar de les estructures universitàries —massa burocràtiques i més que sovint sense recursos—, des del Departament de Filologia Catalana de la nostra universitat hem comptat amb Olga Xirinacs sempre que li ho hem pogut demanar i, així, ha participat en actes, congressos o publicacions que hem organitzat. Voldria esmentar, concretament, les activitats en què ha intervingut del grup de recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC), amb la col·laboració de l'Ajuntament i la Diputació de Tarragona, com els simposis Paraula de Dona (Dona i Literatura) i Escriutores Tarragonines; els monogràfics dedicats a la seva obra, com la III Trobada d'Escriptors del Camp de Tarragona o la primera edició de Lletres de Batalla; les nombroses activitats dutes a terme per l'Associació d'Escriptors del Camp de Tarragona —i la seva pàgina web— i les de l'Associació de Professionals i Estudiosos en Llengua i Literatura Catalanes (APELCC). I, encara, l'homenatge que se li va retre el 2014 i la publicació del llibre *La literatura d'Olga Xirinacs. Poesia, narrativa, dietaris*.

Dona, tarragonina i de lletres. En el congrés internacional esmentat, Paraula de Dona (Dones i Literatura), pioner el 1994 en estudis de gènere en aquest àmbit a les universitats catalanes, vam tenir molt clar d'encarregar les dues ponències sobre poesia a dos noms significats i significatius de la literatura catalana, Olga Xirinacs i M. Mercè Marçal. Cal recordar, a més, que Olga Xirinacs, Mercè Rodoreda i Lina Casanova són les tres úniques poetes

catalanes mestres en gai saber dels Jocs Florals fins al segle XXI —des del 2006 cal afegir-hi Teresa Costa-Gramunt i Eva Moreno. Olga Xirinacs ens exposava aleshores, el 1994, el que malauradament encara és una realitat per a les escriptores: “partim del silenci i mantenim la paraula.” I defensava que, malgrat tenir habitació o fins i tot casa pròpia, manca l’espai social de reconeixement de les autores, marcat per qui té el poder i participa en els òrgans de decisió. I això, per força, marca també les desigualtats. Un problema, aquest de l’espai social de les autores, que ve de lluny, com relata també Olga Xirinacs a la novel·la *La tarda a Venècia* (1999) sobre els problemes de les pintores, compositoras o escriptores dels segles XVII i XVIII. El 2007 hi va insistir al seu llibre *Preparo el te sota palmeres roges*, advertint, però, que “l’aigua s’emporta, lenta, la cistella dels prínceps”.

Dona i tarragonina. Maria Josepa Massanés, Montserrat i Abelló i Olga Xirinacs són les úniques tarragonines que figuren al Saló dels Penjats —el dels fills il·lustres— de l’Ajuntament de la ciutat. Tarragona i les comarques del Camp han estat molt presents en les seves obres. En aquest sentit, hi ha diverses rutes literàries per la ciutat que són patrimoni cultural que cal mantenir, divulgar i potenciar. *Tarragona i la seva muralla*, títol d’un llibre seu publicat el 1993, que, ran d’un congrés internacional d’arqueologia, Montserrat Abelló en va fer una traducció a l’anglès desinteressada, que va ser prohibida per un regidor de la ciutat perquè el poemari no només parlava de pedres o història sinó també de meuques i canonges. Perquè la realitat és relativa, dual o polièdrica i Olga Xirinacs l’explora a través del joc literari entre realitat i veritat. La muralla —visible— i, alhora, tots els passadissos i subterranis de la ciutat antiga que envolta —invisibles i inventats—, que guarden secrets i on hi viuen personatges ben especials. Tarragona, la Via Augusta, la zona marítima, el Serrallo, el port i tota la Costa Daurada. Tarragona i també la natura de Mont-ral. Tarragona, la ciutat que ella “adopta i ella m’adopta a mi”. I, a més, i perdoneu-me la llicència en parlar d’Olga Xirinacs com a dona tarragonina sense voler trencar el to solemne d’aquesta *laudatio*, fins i tot trobem el *chartreuse* en les seves creacions literàries. Allò que fa possible la literatura i l’ofici d’escriure: poder parlar de la trivialitat o frivolidat fins a qüestions filosòfiques d’alta volada.

Des d’una talaia privilegiada, la casa familiar des del 1917, davant del Balcó del Mediterrani, Olga Xirinacs ha contemplat i contempla la ciutat però també l’horitzó obert. Ha “guaitat l’horitzó fins als límits marins, // com si d’allà en vingués la certitud” i, per això també li “corre mar pels

ulls". Una talaia no pas de vori ni aïllada, que guarda interiors amb difunts, però oberta de bat a bat, oberta a viatges íntims o viatges pels mars reals o imaginaris. Una talaia que li permet crear literatura i allò que permet crear la literatura: un espai etern, un espai on el temps deixa d'existir. Hi hagi mar de fons o tempesta d'hivern, sempre són possibles els viatges, amb trens o viatges d'aigua. Vaixells que solquen pels seus llibres i que ens el regala perquè nosaltres puguem viatjar cap a mons interiors, també els de la pròpia autora, o a d'altres indrets o països per trobar-nos fins i tot, per exemple, Virginia Woolf o Colette.

La mar a l'abast dels ulls és per a Olga Xirinacs "el principi i la fi de l'aventura, l'inici del viatge i la tornada". Però també el viatge real, de Tarragona al món i del món a Tarragona. Fou a Escòcia on va escriure el poemari esmentat, *La muralla*. I de Tarragona estant va recrear la vida de la pintora veneciana Rosalba Carriera; amb la voluntat que les seves obres abastin el paisatge propi —que considera la veritat profunda— i alhora les geografies estrangeres —que responen al desig d'aventura. Perquè la seva literatura no només ens parla de la Tarragona aquella tancada de les "mitges virtuts" sinó que va més enllà, cap a la Tarragona cosmopolita i diversa. Tarragona, punt de partida i punt de tornada. Una ciutat que la va reconèixer amb la Medalla de plata (1986) o amb el premi Tarragoní fidel (1987) i que ja ha organitzat set edicions del Certamen literari infantil i juvenil Olga Xirinacs.

Són nombrosos els reconeixements a Olga Xirinacs, dona, tarragonina i de lletres, d'arts i lletres, com, a més de la Creu de Sant Jordi (1990), molts premis literaris. Ha estat sempre una creadora innata d'històries i de mons de ficció, també de reflexions líriques i íntimes sobre la vida quotidiana o el temps que passa.

Formada, com ella diu i per aquest ordre, entre música, pintura i llibres, totes tres arts han donat forma, color, volum i ritme a la seva obra. El seu enorme pòsit de lectures és ben present en els llibres, en què a través de personatges, escenaris, temes o motius ens va fent l'ullet de jocs intertextuals enmig de decorats o fins i tot caracteritzacions que ens remetent a d'altres creacions literàries, artístiques o cinematogràfiques. I sempre la música, ja des del col·legi, "cantora" a l'edifici de Jujol al carrer August de Tarragona. Música present a la vida i les obres, música de cambra, música de Bach, Casals, Mompou, Satie o dels tangos que té al faristol del seu piano, que escolta o que toca. Ara sense l'acompanyament, però, del músic Àngel Blas-

co, el violoncel del qual, segons conta Olga Xirinacs, amaga secrets que es manifesten alguns dies de tempesta al cementiri. Sempre la música, que sona al fons de les obres i la trobem en els seus ritmes poètics o narratius. Sempre, també, buscant la tonalitat del gènere en què s'expressa, des d'una objectivitat més distant fins al caràcter subjectiu dels dietaris o alguns dels seus versos. I, així, podem sentir concerts al fons del mar, pavenes per a taurons o llavis que dansen amb les paraules al so de la música interna de sentiments i records.

La mar, la música i també la mort. Records com la memòria que la dona tarragonina de lletres serva i preserva dels morts amb sensibilitat o tendresa. O els recorreguts literaris que traça des del cementiri de la muntanya de l'Oliva fins al fossar dels Jans, al passeig marítim de Rafael de Casanova. O els seus relats de morts i de por, no exempts al mateix temps de la ironia i l'humor negre. Relats plens d'espectres i fantasmes, cases encantades, esquelets, fenòmens sobrenaturals o reencarnacions miserables. O personatges ben estrafolaris i divertits, com Jaume Rius, que el dia del seu casament a la catedral va ser engolit per la terra i, des d'aleshores, viu al subsol de Tarragona i segurament avui, amb el seu amic antiquari Sírius Imbert, que té l'obsessió de mossegar les dones, han deixat de banda el tauler de mahjong per seguir des d'aquí sota del Rectorat la cerimònia que homenatja, com nosaltres, la seva creadora.

Humor i ironia per reflexionar sobre la condició humana i els nostres processos subjectius. Però també per bastir històries de tot tipus, com la peresa de Màxim Zuloaga Brickman, que li obre tot de possibilitats per a la seva vida eròtica. O per narrar aventures i adreçar-se al públic més jove fent volar Dràcula o Wendy, explicant-nos de la vaca Xoriça o que ens podem trobar un cadàver per sopar. Rondalles, llegendes i totes les històries estranyes i fantàstiques són possibles en el seu imaginari creatiu.

En molts registres literaris Olga Xirinacs s'ha endinsat pels viaranyes de la complexa condició humana, amb les seves tragèdies i angoixes, compensades amb l'existència del dia a dia que ens ofereix petites belleses, detalls, melodies, pintures o objectes i per això, amb el seu vitalisme, ens demana que prenguem "les roses abans no s'esfullin". Vitalisme, humor i, sobretot, un lirisme persistent per embolcallar de paraules precises i jocs d'estil una obra literària mesurada, en el sentit de rigor, en la forma de dir i comunicar, de lligar els moments petits i precisos de la vida quotidiana, d'una flor o d'una nota musical amb meditacions sobre el pas del temps i la fragilitat

humana plena de paradoxes. Olga Xirinacs ha creat tot un univers complex en la seva prolífica trajectòria.

Al mes de maig de 2019 Olga Xirinacs es preguntava en el seu blog si una de les seves fades protectores que la voltaven quan va néixer —i que tenia els cabells rossos— li va concedir el do d'escriure. I ella mateixa contestava en l'apunt que "podria ser". Doncs sí, la fada l'hi va concedir. La resposta és clara, afirmativa i no hipotètica, el do li va ser concedit com ho demostren la seva trajectòria i el llegat, els lectors i lectores, els estudis sobre les seves obres i els nombrosos premis, reconeixements i homenatges rebuts.

Rector Magnífic, en la mesura que m'ha estat possible, he exposat la vida i obra de la senyora Olga Xirinacs. Crec, doncs, que he dit prou perquè amb la vostra autoritat li sigui atorgat el reconeixement dels seus mèrits. Per tant, Rector Magnífic, us demano que us digneu nomenar doctora honoris causa la senyora Olga Xirinacs i incorporar-la a la nostra universitat.

Discurs d'investidura

pronunciat per la senyora Olga Xirinacs i Díaz

STARLINK

Rector Magnífic de la Universitat Rovira i Virgili, Sr. Josep Pallarès; representant del Consell Social de la URV, Dra. Carme Mas Morillas; vicerector de Personal Docent i Investigador, Josep Font Capafons, autoritats acadèmiques i civils, membres de la comunitat universitària, senyores i senyors,

En la nit immensa i clara de Mont-ral (serra de Prades), just quan aquest estiu mirava brillar les llàgrimes de sant Llorenç, o Perseids, una aparició en forma de petit tren blau celeste em va admirar: era la fila de nanosatèl·lits de comunicacions d'Elon Musk, anomenats Starlink, que voltava la Terra. Una filigrana per facilitar la connexió a Internet, l'univers que ens fa possible viatjar per l'espai.

Vaig pensar, llavors, que el trenet de la memòria que el temps ens va confegint, la meva ara ja gairebé completada per raó d'edat, comunicava els meus orígens amb el present. Tot a punt per informar sobre imatges, fets i interpretacions d'un viatge continu, amb els seus satèl·lits d'enllaç. La semblança visual, navegadora, circular i brillant em va fer somriure.

Voldria presentar aquí dos enllaços dels que s'ha servit la meva memòria en moments intensos del meu recorregut literari. Dues de les estacions per a mi importants en la continuïtat dels anys. Tant pel treball de recerca que suposen com per la coneixença profunda que estableix un narrador amb els seus personatges. I com, de la seva trobada, en fa una comunicació pública en forma de llibre. No és la meva intenció explicar aquí la meva vida.

L'onze de maig de 1936 vaig néixer al número 1 de la Rambla de Tarragona, a la casa davant del mar on encara visc. L'horitzó al davant, frontera de la ciutat amb la vida salvatge. Sempre voltada del blau canviant de les ones.

Entrava al món entre amenaces de guerra i guerra declarada. Alarmes per bombes. Cupons de racionament. Bombetes de 25 vats. Destrucció. Batlles. Exili. El meu pare va combatre a la batalla del Segre, molt semblant en crueta a la de l'Ebre.

Per aquells anys, primer el meu avi i després el meu pare van ser delegats provincials de la Unió Española de Explosivos, que distribuïa matèries realment perilloses en temps de pau i encara més en guerra. Un vaixell que es deia *Nemrod* transportava els explosius de la fàbrica de Cartagena fins al port de Tarragona, des d'on, primer en carros i més endavant en camions de l'empresa Sevil, es dipositaven al polvorí de la carretera de Reus.

(Primer incís: *Nemrod* va ser un gran rei caçador estimat per Déu i tenia el palau a la base de la que més endavant seria la Torre de Babel. El seu nom ha perdurat a la meua memòria.)

Gustau, el meu avi, i el seu únic fill, Òscar, eren de Barcelona, de Sant Gervasi. Sempre em van parlar en català. Però la mare només en castellà: dues vies d'expressió i de pensament que van créixer paral·leles. De la línia paterna vaig heretar el gen català. De la materna, el gel celta per via asturiana i gallega. La mare va ser la primera que em va parlar del mag Merlí quan jo era nena: Merlí conseller de reis, capaç de convocar cel i terra. Sempre he recordat aquell món artúric ple de meravelles i adormit en els verdosos i densos encantaments de llacs i boscos bretons.

De la guerra en vam guardar una bomba al jardí, amb el con separat de les hèlices, que servien de tauleta. Hi vivíem, amb la bomba. Un dels meus últims poemaris es diu "Una bomba al jardí".

A la biblioteca de casa meua hi ha més de 10.000 llibres. A la de l'avi i del pare no els havia comptat mai.

Al menjador de la casa dels avis hi havia una flonja catifa persa sota la taula. M'hi estirava i se'm van fer familiar aquell teixit de guerrers amb llances, a la cacera dels tigres. Allà amagada em deixaven mirar grans llibres d'art enquadrats, amb làmines que corresponien als principals museus d'Europa i d'Amèrica. L'avi els comprava als viatjants que venien al despatx. Així vaig conèixer els pintors més destacats.

S'hi adjuntaven les crítiques, algunes de Vasari, contemporani, al segle XVI, de diversos artistes importants. Vaig recórrer mentalment els bromosos paisatges holandesos d'Hobbema i Ruisdael. Les lleugeres ales acolorides de l'Angèlic, de Lippi i de Gozzoli. La perfecció instructiva de la santa Bàrbara de Robert Campin, el Mestre de Flemalle. Les iridescències vítries de

Kandinsky i Kokoschka. Les pintures revolucionàries de Vlaminck que pintava, deia, com si ell mateix tirés una bomba.

Sota d'aquella taula massissa jo estava protegida i no ho sabia: una guerra s'acarnissava sobre Europa. Quan ja no sonaven alarmes a Tarragona i jo començava a anar a col·legi, a casa sentia parlar d'aliats i de l'horror dels camps de concentració; seguia extensos mapes amb agulles de colors que marcaven els camins de la guerra; em mirava revistes atroces mentre observava figures i paisatges i el retrat d'una veneciana que es deia Rosalba Carriera, de qui parlaré més endavant.

La memòria dels anys, com un Starlink, ha envoltat la meua vida i examino de nou alguna estació on l'estada va ser més grata durant el viatge.

Els llibres de casa folraven parets, vitrines i llibreries. En català i en castellà: van ser els orígens. Quan encara no tenia els meus, devorava els de casa. Des de Joan de la Creu, que llegia en les il·luminades tardes al jardí de l'adolescència, fins a l'Arbó de les tràgiques Terres de l'Ebre. Passant tot Dickens des del Pickwick a Dorrit i pels grans russos, la millor i més profunda literatura que conec, com sòlida és la seva música. Per a mi no hi va haver restriccions ni recomanacions. Per això vaig poder veure, retratades, pantalles i cobertes fetes amb pell humana dels camps de concentració nazis.

Com la fila de nanosatèl·lits va voltant la l'espai, retorno sota la taula dels avis i veig aquella nena Olga que es va formar amb els pintors i els llibres més variats.

Als meus inicis literaris en prosa volia recrear la vida dels avis, Lola i Gustau, donant-los el fons dels pintors i les seves èpoques. La seva joventut bella i apassionada corresponia fidelment a l'impressionisme, canviant i acolorit, amb totes les seves variants. Ells es fan grans i canvia el segle, revolucionat amb els expressionismes i anarquismes, que acaben èpoques i renoven les velles escoles. Van tenir un cert repòs mediterrani neoclàssic que desembocava en cubismes i abstraccions geomètriques i que coincidien també amb la seva maduresa.

Aquí acabo la memòria dels avis, amb els seus escenaris i decorats. Era el meu deute. Potser la catifa del menjador era màgica, com als contes perses, i m'acompanyava en el viatge literari? Presento l'obra a un premi i rebo el Josep Pla per *Interior amb difunts*, que així es titulava el llibre: la pintura i l'evolució social havien configurat dos escenaris: la seva vida i la meua escriptura.

* * *

L'avi Gustau, un senyor de Barcelona que vivia a Tarragona, va pagar les meves primeres lliçons de música quan jo tenia 5 anys. Ell presidia la Societat Filharmònica de la ciutat. La que havia proposat i aconseguit obrir el primer auditori natural de Catalunya en l'escenari del Mèdol i va portar-hi els millors músics. Malauradament, i com tantes il·lusions dipositades en valuosos projectes de la ciutat, el primer auditori natural es va deixar córrer.

Vaig continuar els estudis de piano fins a obtenir el professorat. I els estudis de dibuix i pintura en una acadèmia fins on em va ser possible.

Com un Starlink, doncs, ja tenim tres nanosatèl·lits, música, literatura i pintura, voltant per l'univers mental.

Aquest avi sever i dinàmic era amic del cònsol britànic a Tarragona. Gràcies a aquesta amistat teníem a casa els butlletins que la RAF (Reial Força Aèria britànica), emetia diàriament entre el 1940 i el 1945, durant la II Guerra Mundial, amb els moviments de les tropes a les dues bandes del Canal. També disposàvem de diferents revistes britàniques i algunes de l'Alemanya nazi per completar informació. Per cert, tot això prohibit a Espanya.

Ben aviat formava la meva biblioteca. Vaig adquirir un gruix important de novel·la policíaca, una bona col·lecció de Simenon però també de Van Dyne, Maurier, Chandler, Wallace... Segurament per contrarestar les serioses col·leccions de llibres d'història i geografia adquirides per Gustau. I les del meu pare, llibreries i llibreries de novel·la.

Llavors va començar a entrar Virginia Woolf als meus prestatges. Escriptora ambiciosa i fèrtil, aviat va ser traduïda a diversos idiomes, entre els quals el català, edició del 38 a la Rosa dels Vents, traduït per Roser Cardús. Virginia Woolf va créixer voltada de familiars i de personatges d'interès social que feia conèixer a través de la impremta, Hoogarth, que compartia amb Leonard Woolf. El seu cercle de Bloomsbury el formaven persones notables, artistes, economistes, crítics literaris com ella mateixa, amb les seves aportacions a la premsa. La batalla d'Anglaterra, 1940-41, amb la gairebé destrucció de Londres i altres ciutats properes, va ser decisiva per a Virginia, que es va suïcidat ofegada al riu Ouse el març del 1941.

La imminent invasió que preveien, la destrucció de la impremta i de la casa de Londres i el fet que Leonard fos jueu la van portar al límit de la seva resistència. Els horitzons que ella somiava amplis s'havien esborrat. L'estudi del personatge més els documents britànics que jo tenia em van portar

a afirmar, contra el que s'ha escrit, que Virginia Woolf no patia afeccions mentals sinó que era una lúcida analista dels seus anys.

(Segon incís: bones novel·les i excel·lents traduccions teníem al nostre país abans de la terrible repressió. Gent de la meva generació i de les que segueixen fins a l'aparició del català a l'escola vam patir genocidi lingüístic: ningú sabia ni sap encara escriure en català. I molt menys coneix la història del país.)

Així vaig escriure el volum que va guanyar el Premi Sant Jordi el 1984 i el 1985 el Premi de la Crítica pel mateix llibre. Com en una batalla, aquest llibre va ser atacat d'immediat en públic per escriptors de Barcelona que no van acceptar que algú desconegut i de Tarragona el passés al davant. Existeix valuosa informació sobre el tema a càrrec de crítics solvents.

Ara el satèl·lit de la memòria torna a passar sobre la nena que mirava pintures sota la taula dels avis. En una de les làmines, Rosalba Carriera, veneciana, presentava el retrat d'una noia voltada de flors. En aquell moment remot es va fixar el nom a la meva memòria.

Passats els anys, va arribar el temps de les prestacions socials. Anava sovint a Barcelona. Primer va ser per l'escoltisme, amb la comissària Rosa Maria Carrasco, filla de Carrasco i Formiguera, assassinat el 1938. Després per Òmnium Cultural, fundat per prohoms de Catalunya. Seia a dinar frugalment al local mateix del carrer Montcada, amb els membres del capitalisme fundacional, que sempre assistien a les reunions; es parlava d'ensenyar a llegir i escriure en català. Més endavant, vaig ensenyar narrativa a l'Aula de Lletres i més tard a la IDEC, filial de la Pompeu Fabra.

Els viatges representaven també un entrar i sortir de les llibreries d'antiquari i de vell, carregant. Un dia, sobre una pila de quaderns de museus, en liquidació, vaig veure un títol i una cara: Rosalba Carriera. El record va travessar els anys d'immediat. Al mateix tren de tornada obro el quadern i clavo els ulls en una cara terrible: Rosalba en un autoretrat de vella, lletja i coronada de llorers.

Dona irreductible. Quina lluita, la seva, per l'art i per la vida. Veneciana del XVIII, preceptora de prínceps, feminista, amiga d'antiquaris i coronada per ella mateixa en la decrepitud del cos.

L'Acadèmia Toscana de Ciències i Lletres, a Florència, ha recollit els seus diaris, cartes i escrits. Vaig admirar Rosalba, la vaig estudiar, viatges a Venècia i Barcelona, a l'Institut Italià de Cultura, on Pere Gimferrer em va presentar el llibre resultat dels estudis: *La tarda a Venècia*.

Ara voldria fer una reflexió sobre la ignorància literària actual: he escrit un llibre de Venècia, un altre de britànic i, encara, un de bretó: *El maestro de nubes*. I diversos llibres en castellà.

Tot perquè ara noves generacions de literats ignorants i analfabets puguin dir als diaris que els catalans no som universals. Esmento, de la premsa recent: "El complex d'inferioritat de la literatura catalana fa que no es puguin escriure res més que novel·les regionals, això sí, ambientades a l'Empordà."

La meva intenció no és pas recórrer ni enumerar tot allò que he escrit. Potser altres ho faran per mi algun dia i es remetràn a la història, que hi és. Però que ningú ens negui la vida.

Forçosament la vida s'alenteix en el pas dels anys. Quan estudies l'univers aprens a veure la vida i la mort de les estrelles. Les que han envellit, vermelloses, i les noves, de tons blaus. Primer no ens adonem gaire de la velocitat de frenada. Quan es fa real, ja no hi ha remei. "Quan eres jove, et vesties tu mateix i anaves on volies; però a les teves velleses obriràs els braços i un altre et vestirà i et portarà on no voldries." Joan, 21-18.

Parlant de vestir, em voldria permetre una anècdota mordaç: la revista *El Temps* va publicar en ploma del crític Lluís Bonada una bona ressenya d'un llibre meu. Però... advertia al final: "Els crítics no li faran gaire cas perquè va vestida de mestressa de casa." Profètic. L'article va ser rebutat per un grup de feministes de Barcelona, però l'experiència demostra que anar disfressat o mostrar afectació per tal de vendre la teva imatge desperta l'interès dels mitjans i dels crítics literaris.

Una tarda et trobes observant el mar sense pressa. Al cap de poc temps s'han apagat per a tu certes llums de salons que ara brillen molt lluny. En aquesta llunyania veus els teus llibres empetitits per la distància, o com un miratge al desert. Penses, com Don Fabrizio, príncep de Salina, que el teu món desapareix i es dispersa a una velocitat que tu no pots seguir. Ja és vespre i s'han fos tots els poemes. T'has quedat sola.

S'ha completat un cicle de vida que comença amb una bomba al jardí i una catifa sota la taula dels avis.

Una nit d'estiu, passats molts anys, un trenet celeste de comunicacions ha unit els dos caps d'una existència. D'un cable subtil pengen, eteris, com estels fugaços, tots els llibres que he escrit, totes les paraules dites i escrites, que potser podrien omplir un racó del planeta petit, on un Príncep regava una rosa.

Llavors arriba una veu amiga que em busca per les muntanyes i em comunica una bella i sorprenent notícia, que prové de la Universitat Rovira i Virgili.

Reconfortant, aquesta magnífica nova significa que encara hi ha un lloc en el món per a mi, i que la meva soledat té un refugi que li ofereix tota una il·lustre comunitat educativa: el doctorat per la causa de l'honor...

Treballo les paraules però se'm fa difícil trobar les adequades per agrair aquesta decisió a tots els que hi han intervingut.

Entre els significats de l'honor en trobo un que afegeix un matís entranyable a tanta gentilesa: és la paraula *estima*. Estima, interpretada aquí no com una valoració sinó com un moviment emocional que predisposa a l'afecte. I en la meva situació de soledat, l'afecte i la companyia s'agraeixen infinit. I aquest és el vostre oferiment: l'acceptació entre vosaltres.

D'aquesta manera, doncs, vull correspondre a tal honor, concedit amb una generosa voluntat que agraeixo.

Malgrat els anys, la vida d'una persona a la Terra és curta. Ara, amb aquest acte de sentit profund, queda concentrat, recollit i, espero, recordat, el meu pas per Tarragona, que culmina amb la rebuda honorífica en aquest univers de saviesa que és la Universitat.

Moltes gràcies.

Notes:

Interior amb difunts, Destino, 1983

Al meu cap una llosa, Proa, 1985

El maestro de nubes, Òmicron, 2003

Retall de premsa, *El Punt*, 7 de juny de 2022

Paraules en representació del
Consell Social a càrrec de la doctora
Carme Mas Morillas

Magnífic Rector, doctor Josep Font, doctora Olga Xirinacs, digníssimes autoritats, amigues i amics,

Adreço aquestes paraules en representació del president del Consell Social de la Universitat, el Sr. Josep Poblet, a qui li sap molt de greu, per circumstàncies personals, no poder ser avui aquí en aquest acte de reconeixement a la teva trajectòria, més encara per la bona amistat que us uneix. Em consta que ell mateix t'ha felicitat personalment, Olga. En nom de tot el Consell Social, et trasllado la nostra més sincera enhorabona. T'ho mereixes!

Avui, estimada Olga, sé que és un dia “de dol i de dansa”, com diria Carner. L'absència del Vicent, el teu company de vida, i la tan recent i inesperada del Sergi, el teu germà, segur que t'emboiren els ulls i els sentiments, i tanmateix, amb els teus fills, els tens ben presents compartint el goig d'aquesta diada, perquè, com ens acabes de demostrar, ets una dona forta.

No és fàcil parlar de la nostra doctora honoris causa després de la magnífica *laudatio* de la Dra. Montserrat Palau i de les seves emotives paraules. Escoltant-les podem concloure que Olga Xirinacs, dona d'una gran cultura, és una escriptora total, perquè ha escrit poesia, novel·la, contes i també assaig —no tothom ha tingut publicats 86 llibres als 86 anys! Encara més. M'atreveixo a dir que és una artista total perquè, a banda d'una gran escriptora, és una magnífica pintora i una excel·lent pianista. Si hi afegim el seu vessant d'activista pel país i per la llengua, tots aquests valors fan d'Olga Xirinacs, sobretot, una gran persona.

Olga Xirinacs, per a mi, i crec que per a moltes persones de la meua generació, en els àmbits personal, literari i cívic, ha estat i és un exemple de decisió, perquè no s'ha aturat mai davant les dificultats; de tenacitat, perquè la seva voluntat d'escriure ha estat imparabile, i de generositat, perquè ha dedicat bona part del seu temps a la defensa de la nostra llengua i la nostra cultura.

Permeteu-me que acabi amb un text de la nostra doctora (espero que amb el seu permís).

“El mestral és propi d’aquestes terres de pluja avara i vegetació punxosa. Ara soc a muntanya. Si fos al mar el veuria brillar com el moment que Paul Valéry atribuïa als déus. I procuraria aplicar-me les seves paraules: *La mar, la mar que sempre recomença / orna el migdia just*. Recomenço, doncs”.

En aquest migdia amable, amb la mar tan a la vora, no cal que recomencis, Olga, senzillament no t’aturis. Continua fent música, pintant i, especialment, escrivint per a tu, per a *ells*, per a tots nosaltres.

Que per molts anys puguis conrear els teus personals *Starlink*! Moltes gràcies!

Paraules de benvinguda

pronunciades pel doctor Josep Pallarès Marzal,
Rector Magnífic de la Universitat

Benvolguda doctora Olga Xirinacs; doctora Carme Mas, membre del Consell Social; doctora María Jiménez, secretària general; padrina de la doctoranda, doctora Montserrat Palau; vicerectors i vicerectores, comissionats i comissionades, membres de la comunitat universitària, representants de la societat civil, senyores i senyors i avui, de manera molt especial, tarragonins i tarragonines,

Us dono la benvinguda al Paranimf de la Universitat Rovira i Virgili, que avui obre les portes per homenatjar la figura d'Olga Xirinacs concedint-li el màxim reconeixement que una universitat pot atorgar a aquelles persones que destaquen en el seu àmbit: el títol de doctora honoris causa.

Començo, com no podia ser d'una altra manera, felicitant la senyora Olga Xirinacs per aquest merescut reconeixement. Ho faig en nom meu, en nom del Consell de Direcció que la va proposar, però, sobretot, en nom de la institució que tinc l'honor de representar, la Universitat Rovira i Virgili.

Vull felicitar també la padrina i agrair-li la lloança, exquisida, que s'ha servit de la literatura per parlar de literatura i que d'una manera sintètica però alhora exhaustiva ha contribuït a dimensionar la categoria de la figura de Xirinacs, demostrant el coneixement privilegiat i profund que té de la seva obra. Gràcies, Dra. Palau, per la lloança i gràcies per haver acceptat defensar aquesta candidatura.

He començat saludant a tothom i avui, de manera excepcional, m'he volgut dirigir explícitament als tarragonins i tarragonines que omplen la sala perquè, en certa manera, aquest acte d'admiració, impulsat des de la Universitat, no deixa de ser un acte de reconeixement de la seva ciutat, de la seva gent, del seu territori cap a la des d'avui doctora Xirinacs; un acte que se suma a la llarga llista de premis i homenatges que acumula al llarg de la seva dilatada i prolífica carrera.

Pianista de professió i escriptora per vocació: novel·les, poesia, contes, assaigs... un llegat extens traduït al castellà, al basc, a l'anglès, a l'alemany, al rus i que ha estat distingit amb els premis literaris més importants en llengua catalana: el Sant Jordi, el Josep Pla, el Sant Joan, el Ramon Llull, el Carles Riba, etc.

Ens ho recordava la padrina en la seva *laudatio*: ha estat mereixedora de la Creu de Sant Jordi, és una de les poques dones mestre en gai saber dels Jocs Florals de Barcelona, Medalla de plata de la Ciutat de Tarragona i des del 2016 el seu retrat figura entre els quadres dels tarragonins i les tarragonines il·lustres que s'exposen al Saló dels Penjats. Aprofitant que dilluns el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans va incorporar-la com a nova entrada, deixeu-m'ho-m'ho resumir amb aquesta paraula: Xirinacs és una *donassa*.

Com deia, la seva projecció literària, la seva prolífica obra (qui pot fer coincidir el seu 85 aniversari amb la seva 85a publicació?), la llarga llista de premis i guardons i l'impacte de la seva obra justificarien per si sols la candidatura al títol d'honoris causa. Però la nostra proposta va més enllà d'aquests atributs objectius i respon a una doble intenció. D'una banda, un homenatge des del territori a una dona del territori i, de l'altra, una voluntat d'equilibrar i de completar la llista de persones que han obtingut el doctorat honoris causa.

Començo per aquí. El 1994 vam estrenar amb la figura del pintor i escultor Antoni Tàpies una relació de doctors honoris causa que ja suma més de 50 persones. En l'àmbit literari, hi trobem des de fa anys algunes figures importants connectades amb el territori: el poeta i novel·lista Joan Perucho (barceloní de naixement però amb vinculacions territorials i literàries a casa nostra), el tarragoní Josep Anton Baixeras i el recentment traspasat Xavier Amorós. Sens dubte, una galeria coixa de dones, tot i tenir en l'àmbit local aquesta donassa que destaca com a escriptora i que, a més, té un clar compromís amb la llengua, la terra i la cultura.

Aquest homenatge que avui us fa la URV no és un punt de partida sinó un punt d'arribada després de molts anys de col·laboració i de promoció de la vostra figura i trajectòria. Vull recordar que l'any 2014, coincidint amb el 30è aniversari de la concessió de la Creu de Sant Jordi, la Universitat i la Diputació de Tarragona li van organitzar conjuntament un primer acte d'homenatge. Les col·laboracions amb el professorat de la Facultat de Lletres han estat una constant: des del 1994, que va participar al primer Congrés

de Dones i Literatura, fins aquest mateix mes de novembre, amb la col·laboració de l'Associació de Professionals i Estudiosos en Llengua i Literatura Catalanes (APELLC) a la ruta literària Olga Xirinacs, inclosa al programa de la Tardor Literària. Gràcies per haver fet camí al nostre costat.

Deia abans que més enllà d'aquesta voluntat de completar la llista, en aquesta candidatura hi ha un component de valor territorial.

Sovint des del territori hem de pedalar més per arribar, per posicionar-nos al mateix lloc on hi ha els que són més a prop dels nuclis de poder. I a vegades, tot i aquest sobreesforç que de retruc garanteix l'excel·lència del resultat, no s'aconsegueix la mateixa projecció.

Compartim aquesta reivindicació que heu fet al llarg de la vostra vida. Des del territori no n'hi ha prou de ser bons, ho hem de demostrar i sovint costa de fer entendre que ni en el coneixement —en el nostre cas— ni en la literatura —en el vostre— el component local té cap incompatibilitat amb la vocació internacional.

Una universitat localment compromesa i competitiva a escala internacional, deia sempre el rector Grau. Una literatura localment compromesa i competitiva a escala internacional, afegeixo jo. Sempre, amb els peus a terra i amb el cap al món!

Sense aquest compromís local, sense aquesta necessitat de parlar dels paisatges de Tarragona, de retratar amb les paraules l'entorn de Mont-ral, de connectar amb les necessitats i les reivindicacions de cada moment concret, tant vós com nosaltres perdríem la connexió amb el món local que ens permet donar una altra dimensió a les coses. Perquè, tal com han escrit els que en saben més que jo, la vostra literatura és de combat, una literatura compromesa amb els grans debats del seu temps.

Així, l'acte d'avui també vol ser una reivindicació d'aquesta excel·lència des de la territorialitat, defensant el poder i la idiosincràsia d'allò que ens és més proper. Som bons, ho sabem i ho vindiquem aquí i on faci falta. Us insto a tothom a fer d'ambaixadors de la literatura de quilòmetre zero, del coneixement de quilòmetre zero, i també de la cuina, del patrimoni, del potencial industrial... de tot allò que orgullosament ens identifica com a territori i, a més, ens pot fer excel·lir. Les grans coses s'aconsegueixen pensant en gran!

Abans d'acabar, vull fer una darrera reflexió sobre l'acte de generositat que implica l'ofici d'escriptora, que té certs paral·lelismes amb el que també practiquem a les universitats: posar en valor el saber, difondre coneixement

i a través d'aquest saber i aquest coneixement transformar les persones i la societat.

Els llibres tenen —igual que el coneixement— poder de transformació, perquè són també font de coneixement. I els escriptors, igual que les persones que es dediquen a la docència, parteixen del principi de generositat, tant per alimentar el seu propi coneixement com per difondre'l. L'escriptor, igual que el professor, és fa "mestre" en la mesura que és capaç d'establir aquesta bidireccionalitat amb el seu públic, per retroalimentar-se i, conjuntament, anar més enllà de la mera transmissió d'informació. L'escriptor, igual que el professor, en la mesura que comparteix coneixement, acaba nodrint la comunitat, propiciant el creixement i la prosperitat col·lectiva.

Ara sí, acabo, i ho faig com he començat, felicitant-vos de nou i esperant-vos a continuar escrivint cada dia. "Qui jubila un escriptor són els seus lectors", llegia en una entrevista del periodista i escriptor Martí Gironell. Que no us deixin jubilar, continuar publicant als 87 anys és, sens dubte, una mostra més de la vostra grandesa i l'homenatge més gran que us pot fer el vostre públic lector.

Desitjo que en puguin ser molts més!

Moltes gràcies!

